

DANSK KRONIK

Kriminalstatistiske oplysninger.

Medens statistisk departements seneste kriminalstatistik vedrører året 1955, foreligger der nu fra andre sider visse kriminalstatistiske oplysninger for årene 1956—58.

Rigspolitichefens årsberetning for 1957 angiver antallet af straffelovsovertrædelser, der er anmeldt eller iøvrigt kommet til politiets kundskab i løbet af 1957, til 117.500 (1956: 114.085, 1955: 116.448). Antallet af sædelighedsforbrydelser er fra 1956 faldet med ca. 10 %, voldsforbrydelsernes antal er stort set uforandret, og tyverierne er steget med ca. 5 %, medens tallet for andre berigelsesforbrydelser er faldet med ca. 13 %. Det oplyses, at 2827 personer var tiltalt for motorkørsel i spirituspåvirket tilstand, hvilket — uanset motorparkens forøgelse — svarer til tallet for 1956. Der ikendtes — omtrent som året før — ialt 175.316 bøder (knap 15 mill. kr.).

Chefen for *Københavns opdagelsespoliti* gav ved årsskiftet forskellige oplysninger om kriminaliteten i København i 1958. Antallet af straffelovsovertrædelser, der i løbet af året blev anmeldt eller iøvrigt kom til politiets kundskab, udgjorde 29.550 (1957: 29.409). Tallet for grove tyverier steg med ca. 5 %; tyverier og brugstyverier af automobiler, motorcykler og knallerter forøgedes med henholdsvis 13, 6 og 4 %. Derimod er tyverierne som helhed ikke steget. Antallet af røverier er gået op til 77 (1957: 66, 1956: 51). Med hensyn til volds- og sædelighedsforbrydelser har der ikke fundet bevægelser af betydning sted. — Chefen for opdagelsespolitiet gav samtidig oplysning om antallet af sigtede. Det fremgik heraf, at antallet af sigtede under 18 år i 1958 udgjorde en lidt mindre andel af det samlede antal sigtede end i 1957.

Endvidere foreligger *Dansk Forsorgsselskabs årsberetning* for 1957. Der blev i dette år afsagt 1018 betingede domme (1956: 928) med tilsyn af Dansk Forsorgsselskab for straffelovsovertrædelser, bortset fra løsgængeri (38 domme). I 73 % af disse sager var der foretaget personundersøgelse (1956: ca. 60 %, 1955: ca. 55 %); selskabet har i årets løb ialt foretaget 1559 personundersøgelser.

Prøvetiden var 2 år i 12,2 % og 3 år i 78,4 % af tilfældene. Kun 5,7 % af dommene havde en prøvetid på 5 år. Tilsynstiderne er nogenlunde ligeligt fordelt på 2 og 3 år (henholdsvis ca. 45 og ca. 50 %).

Statistikken viser en øget anvendelse af tillægsvilkår i tilsynsdommene og for så vidt en udvikling af den betingede dom henimod en forsorgsdom. Tillægsvilkår optrådte således i 23 % af tilfældene (1956: 20 %, 1955: 13 %). I disse 235 domme anvendtes ialt 281 tillægsvilkår, der fordeler sig således:

146	vilkår om ophold og/eller arbejde
3	„ „ anbringelse på optagelseshjem
4	„ „ „ „ hospital el. lign.
85	„ „ kontrolleret antabusbehandling

- 8 vilkår om afholdspålæg
 1 ” ” fritidsbeskæftigelse
 22 ” ” ambulat psykiatrisk behandling
 6 ” ” erlæggelse af erstatning til skadelidte
 2 ” ” økonomisk administration
 4 ” ” lægekontrol m. h. t. narkotikamisbrug.

En sammenligning med 1956 viser en forøgelse på ca. 50 % med hensyn til anvendelse af vilkår om ophold og/eller arbejde.

Forsorgsselskabet førte ved udgangen af 1957 tilsyn med ialt 4217 personer, der fordeler sig således:

Betinget dømt	2254
Prøveløsladte	1360
Personer med betingede tiltalefrafald	265
Dømt i henhold til straffelovens § 70 (psy- kisk abnorme)	165
Betinget benådede	173

Landsnævnet for børne- og ungdomsforsorg giver i sin beretning for 1957 oplysninger om tiltalefrafald og tiltalerejsninger overfor personer under 18 år. Antallet af tiltalerejsninger (statsadvokatsager vedr. straffelovsovertrædelser) er som sædvanligt lille — 55 (1956: 87); antallet af tiltalefrafald i henhold til retsplejelovens § 723, d. v. s. tiltalefrafald uden vilkår eller mod bødebetalning er ikke steget nævneværdigt (601 mod 581 i 1956). Derimod er tallet for tiltalefrafald efter straffelovens § 30, d. v. s. tiltalefrafald mod børneforsorg eller — undtagelsesvis — tilsyn af forsorgsselskabet, steget med ca. 30 % fra 936 i 1956 til 1192. Denne stigning er væsentlig større, end hvad der svarer til befolkningstilvæksten i de pågældende aldersgrupper. Denne enkeltstående statistiske oplysning giver dog ikke grundlag for slutninger om, hvorvidt man også i Danmark står overfor en almindelig stigning i kriminalitetsfrekvensen vedrørende unge.

Endelig skal nævnes, at *direktoratet for fængselsvæsenet* har afgivet *beretning for 1955*. Beretningen indeholder bl. a. — ligesom beretningen for 1954 — interessante recidivoplysninger vedrørende statsfængselsfanger og arbejdsfanger. Af de i 1950 løsladte 73 arbejdsfanger har 49 i løbet af en 5-års periode fået ny dom til arbejdsfængelse, fængselsstraf, psykopatfængsel eller psykopatforvaring.

Rigsadvokatens meddelelsesblad.

Siden april 1956 har rigsadvokaten med nogle måneders mellemrum udsendt meddelelsesblad til statsadvokaterne og politimestrene. Bladet indeholder dels instruksoriske bestemmelser, dels referat af domme og tiltaleafgørelser i konkrete sager af principiel betydning.

I det seneste nummer af bladet (november 1958) er det bl. a. fastsat, at personundersøgelse skal foretages af Dansk Forsorgsselskab i alle sager, hvor det ikke er praktisk udelukket, at betinget dom med

tilsyn vil blive anvendt, og at forsorgsselskabet bør underrettes om retsmøder i alle sager, hvor tilsyn af selskabet kommer i betragtning. Det bestemmes, at personundersøgelse ikke bør ske uden samtykke fra sigtede, hvis denne nægter sig skyldig.

Bestemmelser vedrørende fængselsvæsenet.

Efter fængselsdirektoratets cirkulære af 31. oktober 1958 skal samtlige kvindelige fængselsfanger afsone straf i kvindefængslet i Horserød; tidligere afsonede kvindelige fanger fra Fyn og Jylland, der var idømt fængselsstraf på mindre end 5 måneder, i arresthuset i Ålborg.

Ved direktoratets cirkulære af 15. december 1958 er det bestemt, at statsfængslet i Møgelkær alene skal modtage ungdomsfængselsfanger. Anstalten kan modtage 92 fanger. Den danske ungdomsfængselsorganisation omfatter således nu — foruden en modtagelsesafdeling — en lukket afdeling og 2 nogenlunde lige store åbne anstalter (Søbysøgård og Møgelkær).

Udleveringslovgivning.

Der er nu i folketinget fremsat forslag til lov om udlevering af lovovertrædere til Finland, Island, Norge og Sverige. Lovforslaget er i det væsentlige i overensstemmelse med det lovudkast, som var forelagt Nordisk Råd på dettes 6. session i Oslo i november 1958.

Udvalgsbetænkning om forsorgen for alkohollidende.

Det af arbejds- og socialministeriet i 1948 nedsatte udvalg angående forsorgen for de i forsorgslovens kapitler 24—27 omhandlede personer — det såkaldte anstaltsudvalg, hvis første betænkning er omtalt i Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab 1953, p. 74, har nu afgivet en betænkning vedrørende forsorgen for alkohollidende. Betænkningen er udarbejdet af et underudvalg på 7 medlemmer suppleret med 12 tilforordnede sagkyndige. Betænkningen er i det væsentlige tiltrådt af hovedudvalget, jfr. dog nedenfor vedrørende spørgsmålet om tvangsmæssig behandling.

Udvalget har samlet de foreliggende statistiske oplysninger om alkoholismens udbredelse i Danmark (kap. 2). Disse oplysninger vedrører imidlertid specielle og afgrænsede felter og kan ikke begrunde en blot nogenlunde sikker slutning vedrørende størrelsen af den almindelige alkoholismefrekvens; udvalget indskrænker sig da også til — særlig på grundlag af de erfaringer, man har med hensyn til antallet af de patienter (ca. 2000 årligt), som søger de bestående klinikker — at antage, at der findes et betydeligt antal alkohollidende i befolkningen, og at antallet under indflydelse af en vis pengerigelighed har været stigende efter den sidste krig.

I kap. 3 og 4 redegøres for den gældende lovgivning, de bestående behandlingsinstitutioner samt de opnåede behandlingsresultater, der begrunder udvalgets vurdering, hvorefter man, selv om alkoholismens

natur og årsagsforhold endnu ikke er fuldt klarlagt, synes at have gode muligheder for at opnå positive resultater ved at behandle de alkoholskadede patienter helbredsmæssigt og med hensyn til personlige og sociale forhold.

Hovedpunkterne i udvalgets forslag, som tildels bygger på en redegørelse af dr. med. Erik Jacobsen, „Alkoholisme og alkoholismebehandling som medicinsk problem“, der er optaget som kap. 5 i betænkningen, er følgende: Der bør etableres en alkoholistforsorg, der bl. a. som en konsekvens af alkoholismens karakter af en sygdom, bør henlægges under sundhedsvæsenet (indenrigsministeriet), og hvis tyngdepunkt skal være en række lægeligt ledede ambulatorier med socialrådgiverbistand. Sådanne ambulatorier bør oprettes i alle større købstæder, så vidt muligt i tilknytning til centralsygehusene. Til de større ambulatorier bør knyttes behandlingshjem. Oprettelsen af ambulatorier og hjem bør hvile på kommunalt og eventuelt i et vist omfang privat initiativ og støttes gennem statslig refusion. Udvalget fremhæver, at behandlingsinstitutionerne skal betegne „et tilbud, der fremsættes på en sådan måde, at det bliver en lige så naturlig og selvfølgelig ting at søge helbredelse for en alkohollidelse, som det er på anden måde at søge hjælp i tilfælde af sygdom“ (p. 55).

Som en konsekvens af dette synspunkt har der tilsyneladende fra alle sider været enighed om, at den alt overvejende hovedregel bør være behandling på frivilligt grundlag. Derimod er der uenighed om, hvorvidt der bør være en adgang til i undtagelsestilfælde at iværksætte tvangsmæssig behandling.

Den bestående adgang til tvangsanbringelse i afvænningshjem er meget snæver. Den danske lovordning er således på dette punkt principielt og reelt helt forskellig fra ordningerne i Norge og Sverige. Efter forsorgslovens § 316 skal det sociale udvalg, hvis en person er forfalden til drik, og der fra hans familie eller andre pårørendes side eller fra politi eller anden offentlig myndighed sker henvendelse til udvalget om at undergive ham en kur for alkoholisme, undersøge sagen, og hvis det ved denne undersøgelse viser sig, at den pågældende ligger familie eller pårørende til byrde og iøvrigt ikke vil kunne klare sig uden hjælp, samt hvis det efter indhentet lægeskøn anbefales at forsøge en afvænningskur, kan det sociale udvalg, eventuelt efter en tvangsindlæggelse til observation, forlange, at den pågældende skal underkastes kur på et afvænningshjem for alkoholskadede, dog ikke udover 1½ år. Tilsvarende gælder efter § 317, hvis der må ydes en enlig person eller en familie offentlig hjælp, og trangen viser sig i det væsentlige at være begrundet i den trængendes eller hans forsørgers drikfældighed. Disse regler er af meget begrænset praktisk betydning.

Et flertal i det udvidede underudvalg (10 medlemmer, heraf 5 læger) foreslår, at der i en selvstændig lovgivning hjemles adgang til tvangsmæssig anbringelse i et noget videre omfang, — således når det

godtgøres, at den pågældende „ved groft at tilsidesætte sine forsørgerpligter udsætter sin familie eller andre, der er økonomisk afhængige af ham, for vanrøgt, savn eller nød, eller at han som følge af sin drikfældighed frembyder fare for sig selv eller for andres personlige sikkerhed eller legemlige eller sjælelige velfærd“ — og når der fra børneværnets side rettes henvendelse til det sociale udvalg om at foranledige den pågældende underkastet kur for alkoholisme for derved at undgå fjernelse af børnene. Et mindretal (5 medlemmer, alle læger) går imod enhver udvidelse af adgangen til tvangsindgreb. Uenigheden mellem flertallet og det nævnte mindretal beror i første række på en forskellig bedømmelse af spørgsmålet om, hvorvidt en adgang til tvangsmæssige foranstaltninger vil betage forsorgsinstitutionen patienternes tillid og forlene den med et odøst skær. Påstand står mod påstand, og det bliver en vanskelig opgave for lovgivningsmagten på grundlag af betænkningen at tage stilling til det omhandlede meget vigtige spørgsmål, der har komplicerede lægelige, socialretlige og kriminalretlige aspekter. Et mindretal på 2 medlemmer er gået ind for en meget begrænset udvidelse af de gældende regler (navnlig således, at initiativ til tvangsanbringelse kan tages af en læge), og til dette standpunkt har hovedudvalgets flertal sluttet sig. Spørgsmålet har været indgående drøftet i pressen, der overvejende har indtaget en kritisk holdning til det af underudvalgets flertal fremsatte forslag.

Betænkningen indeholder oplysninger og synspunkter vedrørende kriminelle alkoholister. Det fremgår (p. 24), at afholdspålæg nu næsten kun anvendes som prøveløsladelsesvilkår, og at ambulansbehandling i de senere år har været tillægsvilkår i ca. 10 % af de betingede domme, prøveløsladelsesresolutioner m. v., der indeholder bestemmelse om tilsyn. Endvidere har afdelingslæge H. Alois Hansen (p. 21—22) givet interessante oplysninger og vurderinger vedrørende Statens helbredelsesanstalt for drankere. Efter straffelovens § 73 er betingelserne for dom til helbredelsesanstalt i almindelighed, at den tiltalte idømmes frihedsstraf for overtrædelse af straffeloven, at den straffbare handling er begået under påvirkning af spiritus, og at den pågældende er forfalden til drukkenskab. Det længste tidsrum for anbringelsen fastsættes ved dommen til 18 måneder (i gentagelsestilfælde 3 år). Anbringelsen sker efter endt strafafsoning, eller, hvis betinget dom gives, straks efter dommen. I de senere år er der årligt kun dømt omkring 15 personer til anbringelse i helbredelsesanstalt. Afdelingslægen oplyser, at en undersøgelse af 36 indsatte viser, at ca. 75 % var karaktermæssigt afvisende. Iøvrigt fremhæves, at behandlingsarbejdet vanskeliggøres af anstaltens noget fængselsmæssige karakter, den uheldige kombination — i flertallet af de undersøgte tilfælde — af ubetinget straf og anstaltsanbringelse og klientellets heterogene karakter og ringe omfang.

Navnlig hvis betænkningens forslag om udbygning af den alminde-

lige alkoholistforsorg gennemføres, vil der formentlig være anledning til at overveje, om bestemmelsen i straffelovens § 73 bør opretholdes.

Den kriminalistiske interesse, som betænkningen frembyder, beror dog naturligvis først og fremmest på den kriminalitetsforebyggende virkning, en effektiv alkoholistforsorg må antages at ville få, og på mulighederne for forsorgens anvendelse i det kriminalretlige reaktionssystem som vilkår i betingede domme, tiltalefrafald, prøveløsladelses- og benådningsresolutioner. Det fremhæves således udtrykkeligt (p. 61), at „domme over alkoholskadede lovovertrædere i det omfang, det af kriminalpolitiske grunde er forsvarligt, (bør) gøres betingede af behandling i ambulatorier“. Dette må ses i sammenhæng med, at organisationen af den nuværende ambulante behandling af kriminelle alkoholister, — bl. a. fordi man har ventet på de nu forelåede almindelige reformer —, i flere henseender er utilstrækkelig.

Samtidig med betænkningen har kommissionen offentliggjort *Karen Berntsens* undersøgelse, Klientellet på arbejdsanstalterne (1955). Karen Berntsen har redegjort for hovedpunkter af undersøgelsen i et foredrag i Kriminologisk Selskab i oktober 1956, jfr. N.T.f.K. 1956, p. 343 f.

Udvalgsbetænkning og lovforslag vedrørende åndssvageforsorg.

Det af socialministeriet i 1954 nedsatte udvalg til behandling af åndssvageforsorgens problemer har afgivet betænkning i september 1958. På grundlag af betænkningen er der fremsat lovforslag, der — bortset fra spørgsmålet om forsorgens organisation — i det væsentlige følger udvalgets forslag.

Åndssvageforsorgens problemer er navnlig af institutionsmæssig karakter. Socialministeren oplyste i sin forelæggelsestale, at flere hundrede patienter er på venteliste, og at der i anstalterne er en overbelægning på 1500 patienter. Betænkningen indeholder visse oplysninger om åndssvaghedens udbredelse og behandlingsbehovet. Det antages, at der i den danske befolkning er mellem 45.000 og 90.000 åndssvage. Heraf modtager ca. 17.000 hjælp af åndssvageforsorgen. Af de 17.000 er godt 9000 anbragt i familiepleje. På grundlag af den allerede eksisterende kapacitetsmangel og det større behandlingsbehov, der navnlig som følge af befolkningstilvæksten kan ventes i de kommende år, har udvalget udarbejdet et byggeprogram, hvis udgifter anslås til ca. 130 mill. kr. for så vidt angår de egentlige åndssvageinstitutioner, plejehjem o. lign.

Medens den gældende lov af 1934 om foranstaltninger vedrørende åndssvage i fremtrædende grad bygger på tvangsmæssige foranstaltninger, gør forslaget forsorg på frivilligt grundlag til udgangspunktet, således — som det hedder i bemærkningerne til forslaget — „at åndssvageforsorgen kan fremtræde som samfundets tilbud om hjælp til en gruppe handicappede mennesker, som iøvrigt er ligestillet med andre borgere i henseende til at opnå sociale goder“. Efter forslaget skal

enhver, der er åndssvag, eller hvis tilstand ganske må ligestilles med åndssvaghed, og som skønnes at have behov for forsorg, være berettiget til at modtage hjælp og bistand fra åndssvageforsorgen. Det siges i bemærkningerne, at der ikke ved udtrykket „hvis tilstand ganske må ligestilles med åndssvaghed“ er tænkt på, at åndssvage Lovgivningen skulle omfatte „sinkegruppen som sådan“.

Efter de gældende regler kan åndssvageforsorg tvangsmæssigt iværksættes eller opretholdes, når 1) den pågældende er åndssvag og 2) der foreligger forsorgstrang, d. v. s. a) at han ellers vil blive til væsentlig ulempe for samfundet, eller b) at han er ude af stand til at forsørge sig selv, ægtefælle eller børn, eller c) at der er nærliggende fare for, at han vil sætte børn i verden.

Disse tvangskriterier foreslås nu strammet. *Pligt* til at underkaste sig åndssvageforsorg skal en person kun have, hvis 1) han opfylder de ovennævnte betingelser for at være *berettiget* til hjælp og 2) undladelse af forsorg vil medføre a) væsentlige ulemper for den pågældende selv, eller b) at han må anses for farlig for retssikkerheden.

Medens anstaltsledelsens afgørelser vedrørende tvangsværksættelse eller -opretholdelse af forsorg efter de gældende regler ikke kan påklages til højere administrativ myndighed, foreslås det nu, at der skal være adgang til rekurs til et såkaldt centralnævn bestående af en formand, der opfylder betingelserne for at kunne blive landsdommer, en socialpraktiker og en af forsorgen uafhængig speciallæge i psykiatri. Centralnævnets afgørelser skal i overensstemmelse med de almindelige regler vedrørende domstolskontrol med administrative frihedsberøvelser kunne indbringes for domstolene.

Efter den gældende åndssvage Lovs § 2, stk. 2, kan anmodning om inddragelse under åndssvageforsorg fremsættes af rigsadvokaten eller justitsministeriet som vilkår for tiltalefrafald efter reglerne i retsplejelovens § 723, stk. 3. Endvidere bestemmes det i åndssvage Lovens § 4, stk. 2, sidste pkt., at en person, der er inddraget under åndssvageforsorg efter anklagemyndighedens anmodning, ikke kan udskrives uden anklagemyndighedens samtykke; denne regel er dog naturligvis modificeret ved de i 1954 indførte regler om domstolsprøvelse. Reglerne har haft en ikke ringe praktisk betydning i sager vedrørende åndssvage kriminelle. Ifølge kriminalstatistikken meddeltes således i 1955 97 tiltalefrafald efter de nævnte regler, medens antallet af domme til åndssvageforsorg kun var 40.

Disse regler om tiltalefrafald foreslås nu ophævet. Da anklagemyndigheden imidlertid efter lovudkastet på linie med forskellige andre offentlige myndigheder, vil kunne indstille, at en person inddrages under forsorg, bliver betydningen af den omhandlede lovændring alene, at anklagemyndigheden (rigsadvokaten) afskæres fra at meddele tiltalefrafald, som indebærer, at anklagemyndigheden får medbestemmelsesret med hensyn til udskrivningsspørgsmålet. Den praktiske konsekvens af lovændringen bliver, at alle straffesager mod

åndssvage, i hvilke det af retssikkerhedsgrunde findes nødvendigt, at retsmyndighederne har afgørelsen af udskrivningsspørgsmålet, må fremmes til dom efter straffelovens § 70. Dette indebærer vel visse principielle processuelle fordele og vil næppe komplicere de pågældende sagers behandling nævneværdigt.

Oprettelse af et socialforskningsinstitut.

I Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab 1957, p. 334 f omtaltes den i december 1956 afgivne betænkning vedrørende oprettelsen af et socialforskningsinstitut. Instituttet er nu oprettet i henhold til lov nr. 101 af 18. april 1958, og dets arbejdsopgave er i § 1, stk. 2, angivet på samme måde som i udvalgsbetænkningen: „på grundlag af de af socialforskningen omfattede videnskaber at foretage, fremme og samordne undersøgelser og forsøgsarbejder til belysning af sociale forhold, herunder af den sociale forsikring og forsorg, af arbejdslivet samt af de sociale sider af familie- og ungdomsspørgsmål og bolig- og sundhedsforhold.“

Instituttet bestyres af et forskningsråd og en direktør. Til direktør er udnævnt socialministeriets tidligere statsvidenskabelige konsulent *Henning Friis*. Til instituttet er knyttet 3 forskningsledere og 4 forskningsassistenter samt forskellige løsere ansatte, videnskabelige medarbejdere.

Instituttet er i gang med en undersøgelse af den pågående arbejdstidsnedsættelses betydning for produktionen og klimaet på arbejdspladserne. Under overvejelse er bl. a. undersøgelser af de fysisk handicappedes forhold og af børneforsorgens virkemåde.

Instituttets adresse er Nyhavn 38, København K.

Nordskov Nielsen.

NORSK KRONIKK

Den 12. desember 1958 ble en rekke kriminalrettslige lovendringer sanksjonert:

Ny fengselslov.

Komiteinnstillingen og proposisjonen er tidligere omtalt i NTFK 1956 s. 336 og 1958 s. 74. Loven, som trer ikraft 1. april 1959, er i det helt vesentlige i samsvar med proposisjonen. Ekspedisjonssjef *Johs. Halvorsen* vil gi en nærmere omtale av loven i neste nummer av tidskriftet.

Endringer i arbeidsskoleloven.

Av de mer betydningsfulle endringer kan nevnes at en elev kan holdes inntil 1 måned i den lukkede avdeling for undersøkelse etter anbringelsen, i særlige tilfelle inntil 3 måneder. Når det antas hensiktsmessig kan en elev anbringes i opplæring eller arbeid utenfor skolen. Vedkommende kan pålegges å delta så vidt mulig i skolens sedvanlige virksomhet. — En elev som finnes uskikket for behand-

ling i den åpne avdeling kan holdes i lukket avdeling. Ved fremtredende sjelelige mangler kan en elev overføres til sikringsanstalt. — Utskrivning på prøve kan skje etter 1 år når Fengselsstyret beslutter det og hensikten med behandlingen antas oppnådd. (Etter den nåværende ordning kan prøveløslatelse skje etter 1½ år.)

Endringer i straffeloven.

Det er foretatt en rekke endringer. Således er opphevet §§ 18 og 19 om adgangen til å utholde fengselsstraff i form av vann og brød og hårdt natteleie.

Straffeloven har fått en ny paragraf, § 145 a, som rammer visse former for hemmelig avlytting og hemmelig bruk av lydbåndopptaker. Paragrafen har samme ordlyd som i proposisjonen, se NTfK 1958 s. 74.

Videre er det foretatt en rekke endringer i straffelovens regler om rettskrenkelse i trykt skrift. Endringene er i det helt vesentlige i samsvar med Straffelovrådets innstilling og proposisjonen, se NTfK 1956 s. 75 og 1958 s. 74.

Endring i løsgjengerloven.

Adgangen til å gi vareteksfradrag ved anbringelse i tvangsarbeids- hus er utvidet, idet lovens § 28 annet ledd har fått følgende tilføyelse: „Påtalemyndigheten kan også innrømme slikt fradrag for varetektsfengsel som er utholdt før beslutningen om anbringelse er truffet. Fradrag skal dog ikke gis for varetektsfengsel som domfelte selv har foranlediget og heller ikke for varetektsfengsel som blir avbrutt ved beslutning om å stille domfelte på prøve etter § 5 femte ledd eller § 18 fjerde ledd“.

Proposisjon om lov om adgang til å avbryte svangerskap.

Proposisjonen følger i det vesentlige Straffelovrådets innstilling, omtalt i NTfK 1956 s. 338.

Den viktigste avvikelse fra innstillingen er at § 1 nr. 4 (den såkalte sosiale indikasjon) er foreslått sløyfet. Til gjengjeld har §1 nr. 1 fått et sosialmedisinsk innhold. Etter denne bestemmelse kan svangerskap avbrytes „når det er nødvendig for å avverge en alvorlig fare for kvinnens liv eller helse. Ved vurderingen av denne fare skal det også tas hensyn til kvinnens levetilstand og andre omstendigheter som kan føre til sykdom hos henne eller til at hun får en svekket fysisk eller psykisk helse“. — Ellers er Straffelovrådets forslag til indikasjon i hovedsaken opprettholdt. Det samme gjelder reglene om fremgangsmåten ved beslutning om avbrytelse, se NTfK 1956 s. 340, hvor Straffelovrådets forslag er omtalt.

Proposisjon om endring av motorvognloven og lov om pliktmessig avhold.

Departementet har på en rekke punkter fraveket komitéinnstillingene (omtalt i NTfK 1956 s. 268).

Av de mer viktige endringer som departementet foreslår i den nåværende lovgivning, kan nevnes at motorvognlovens § 17 også skal omfatte påvirkning av annet rusmiddel enn alkohol. Bestemmelsen om at den som har over 0.5 promille alkohol i blodet er å anse som påvirket, er opprettholdt, men det er gjort den tilføyelse at det også skal være straffbart å ha en alkoholmengde i loven *som kan føre til* mer enn 0.5 promille. Derved kan man ikke lenger oppnå frifinnelse ved å påberope seg at det er først etterat kjøringen er avsluttet at promillen er blitt høyere enn 0.5. Det vil etter lovforslaget ofte heller ikke være noen hjelp i å påberope seg at man har drukket umiddelbart etterat kjøringen var avsluttet, og at promillen skyldtes dette forhold. Det foreslås at det gjøres til en særskilt lovovertrædelse å nyte alkohol eller annet berusende eller bedøvende middel de første 6 timene etter kjøringen, forutsatt at den har resultert i trafikkuhell. Forbudet gjelder ikke etterat blodprøve er tatt, eller etterat det er bestemt at blodprøve ikke skal tas. Overtrædelse skal i alminnelighet føre til fengselsstraff og inndragning av førerkortet for minst 1 år — altså den samme reaksjon som for kjøring i påvirket stand.

I proposisjonen om lov om pliktmessig avhold er det bl. a. foreslått lignende regler som i motorvognloven om nytelse av alkohol etter trafikkuhell.

Anders Bratholm.

SVENSK KRÖNIKA.

Samhällets åtgärder i kampen mot *ungdomsbrottsligheten* har livligt debatterats under senare tid. I motioner till riksdagen i höstas framhölls bland annat, att det var nödvändigt att gå fram efter delvis nya och hittills oprövade linjer, då det gäller reaktionsformerna. I yttrande över motionerna anförde *riksåklagarämbetet*, att de angelägnaste åtgärderna för att på kort sikt motverka ungdomsbrottsligheten var *att* förstärka polisens personella resurser, så att dess möjligheter att förebygga brott och att upptäcka redan begångna brott väsentligt ökas; *att* genom lämpliga åtgärder söka nedbringa den tid, som förflyter från upptäckten av brott till samhällsreaktionens bestämmande; *att* inrätta utredningshem, i vilka unga lagöverträdare kan omhändertagas under utredningstiden och — i fråga om dem som skall behandlas å ungdomsvårdsskola — under eventuell väntetid i avbidan på att plats kan beredas i sådan skola; *att* upprusta ungdomsvårdsskolorna, så att några väntetider i regel icke behöver uppkomma för dem, som skall behandlas där, så att vårdtiden icke behöver nedskäras på grund av platsbrist och så att skolorna förfogar över tillräckligt antal specialavdelningar; samt *att* effektivisera kriminalvården i frihet genom att möjliggöra kombination av villkorlig dom och böter och av kriminalvård i frihet och korttidsbehandling i anstalt, och genom att väsentligt utbygga skyddskonsulentorganisationen. När det gäller att på längre sikt bekämpa kriminaliteten är, framhöll ämbetet, en förbättrad kriminologisk forskning nödvändig. Därvid

bör inrättande av en kriminologiprofessur med tillhörande institution och en förbättring av kriminalstatistiken stå i förtur.

Allmänna beredningsutskottet, som hade att yttra sig över motionerna, avvisade i sitt utlåtande nr B 4 1958 de förslag motionärerna framfört. Utskottet uttalade att, i den mån brottslighetsutvecklingen sammanhänger med reaktionssystemet, den mindre torde vara en följd av detta systems utformning än av det förhållandet, att statsmakterna ej ställt tillräckliga personella och anstaltsmässiga resurser till förfogande för att systemet skall kunna fungera på åsyftat sätt. Utskottet fann kombinationen av villkorlig dom och böter — som strafflagberedningen upptagit i förslaget till skyddslag — vara väl avvägt. I sin sammanfattning underströk utskottet starkt behovet av snara åtgärder för att dels upprusta ungdomsvårdsskolorna, dels bereda möjligheter att i utredningshem omhändertaga unga lagbrytare och dels förstärka polisens resurser.

Under riksdagsdebatten kom det till en skarp replikväxling mellan socialministern, statsrådet *Torsten Nilsson*, och utskottets ordförande, fru *Nancy Eriksson*. Det gjordes från socialministerns sida gällande, att platsbristen på ungdomsvårdsskolorna överdrivits. Det fanns stora reserver, eftersom skolorna inte fullbelagts. Fru Eriksson framhöll, att det inte bara gällde att tillhandahålla platser utan att det måste finnas lämpliga platser, avpassade för olika klientelgrupper; särskilt betonades behovet av slutna platser.

Att svårigheter föreligger för domstolar och barnavårdsnämnder på grund av att för skyddsuppfostran omhändertagna ungdomar icke förrän efter en längre eller kortare tids väntan kan placeras på ungdomsvårdsskola, belyses av att — enligt siffror som lämnats av riksåklagarämbetet — domstolarna i första instans under 1958 dömt ungdomar i åldern under 18 år till ovillkorligt frihetsstraff i 45 fall. Häktning av sådana ungdomar förekom under 1958 i 213 fall enbart i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Lägets allvar har också understrukits i ett öppet brev från rådmannen i Stockholm *Harald Ljungström* till statsministern. I detta brev framhålles, att en omedelbar upprustning av ungdomsvårdsskoleorganisationen är av nöden, syftande till att skapa en så bred platsmarginal, att de unga vaneförbrytarna kan intagas efter lagföringen vid domstol. Praxis vid Stockholms rådhusrätt har alltmåra blivit, att domstolen dömer till ovillkorligt frihetsstraff, när en mera svårt kriminellt belastad yngling icke kan beredas plats å ungdomsvårdsskola omedelbart eller i varje fall inom den närmaste tiden efter lagföringen. Denna praxis står enligt *Ljungström* i överensstämmelse med uttalanden under förarbetena till 1952 års lag, enligt vilken ovillkorligt frihetsstraff endast får ådömas när särskilda skäl är därtill.

I proposition (88/1959) har socialministern *Torsten Nilsson* framlagt förslag till en avsevärd utbyggnad av ungdomsvårdsskoleorganisationen. På grund av tidigare av riksdagen fattade beslut samt de nu

föreslagna åtgärderna kommer organisationen att under 1959 och 1960 erhålla omkring 215 permanenta platser utöver de 750 som nu finns. Av ökningen kommer 185 platser på yrkesskolor för pojkar, varav 72 på slutna avdelningar. Vidare föreslår socialministern att medel anvisas för projektering av en ny ungdomsvårdsskola för psykiskt abnorma manliga elever.

En väsentlig nyhet är att slutna mottagningsavdelningar föreslås inrättade vid sex ungdomsvårdsskolor. Dessa avdelningar är bland annat avsedda att tillgodose de önskemål som i olika sammanhang framförts om utredningshem. Socialministern framhåller, att det är angeläget att för brott misstänkta ungdomar i åldern 15—17 år omhändertages inom barna- och ungdomsvården, så att häktning endast undantagsvis behöver komma i fråga. Beträffande flertalet sådana ungdomar torde förutsättningar föreligga för omhändertagande för skyddsuppfostran. Hinder bör inte föreligga mot att mottagningsavdelningarna användes för observation och för utredning av den lämpligaste vård- och behandlingsformen för nya elever över huvud taget. I första hand bör emellertid ungdomar som eljest skulle häktas beredas plats. Vistelsetiden på sådan avdelning bör normalt inte få överskrida två månader. Socialministern framhåller i detta sammanhang, att det är nödvändigt att barnavårdsnämnderna utnyttjar barnavårdslagens möjligheter till snabba ingripanden och att plats på ungdomsvårdsskola sökes utan dröjsmål.

Beträffande behandlingen på ungdomsvårdsskolorna uttalar socialministern, att siffror angående återfallen i brott aktualiserar frågan om ändamålsenligheten av de på skolorna tillämpade vårdmetoderna. Frågan skall ägnas särskild uppmärksamhet. Möjligheterna att anordna korttidsbehandling för vissa elever skall också uppmärksammas. När det gäller de allmänna differentieringsgrunderna anser socialministern att nu tillämpade grunder bör bibehållas.

Samtidigt med den nämnda riksdagsdebatten besvarade statsministern *Tage Erlander* en interpellation angående extraordinära åtgärder från statsmakternas sida med anledning av det rådande läget inom kriminalvården. Statsministern gav i sitt svar en bred översikt över åtgärderna mot brottsligheten på skilda områden. Beträffande brottslighetens utveckling nämndes bl. a., att statistiken över brott som kommit till polisens kännedom under 1950-talet visar en avsevärd ökning av den totala brottsligheten. Antalet brott mot strafflagen (med undantag av fylleri och förargelseväckande beteende) var 1950 c:a 160.000 och 1957 c:a 260.000. Den relativa strafflagsbrottsligheten har för hela riket ökat från 2.306 på 100.000 av medelfolkmängden år 1950 till 3.537 år 1957 eller med 53 %. En särställning intar de brottstyper som har ett direkt samband med den kraftiga expansionen på bilismens område, nämligen rattfylleri och motorfordonstillgrepp. Det relativa antalet rattfylleriförseelser på 100.000 av medelfolkmängden ökade från 49,3 år 1950 till 162,3 år 1957 eller med 229 %. Motsva-

rande siffror för motorfordonstillgreppen var 100,7 respektive 452,2, eller en ökning med 349 %. Antalet för straffregisterbrott dömda i åldern 15—17 år visar ingen ökning, medan antalet åtalseftergifter enligt 1944 års lag för strafflagsbrott i denna åldersgrupp stigit från 1.650 år 1950 till 3.524 år 1956. Under tiden 1/7 1957—30/6 1958 uppgick antalet åtalseftergifter till c:a 5.000. I gruppen 16—18 år har antalet ungdomar som dömts för straffregisterbrott eller överlämnats till skyddsuffostran från 1.487 år 1950 ökat till 2.263 år 1956, eller med 52 %. Strafflagberedningen har beräknat, att för år 1949 c:a 50 % av åtalseftergifterna torde avsett straffregisterbrott. Om man med ledning härav lägger samman antalet dömda, antalet för skyddsuffostran överlämnade samt halva antalet åtalseftergifter enligt 1944 års lag, har straffregisterbrottsligheten på 100.000 av medelfolkmängden i åldersgruppen 15—17 år stigit från 522,3 år 1950 till 800,2 år 1956. Motsvarande siffror för åldersgruppen 18—20 år är 568,8 år 1950 och 857,7 år 1957.

Statsministern delade uppfattningen, att en aktiv och fortlöpande *forskning* och en utvecklad statistisk analys av brottsligheten som underlag för denna forskning hade betydande vikt. Statsministern, som erinrade om att juristutbildningskommittén på sin tid föreslog att en professur i kriminologi skulle inrättas vid Stockholms högskola, yttrade härom:

Att den kriminologiska forskningen i vårt land behöver intensifieras är uppenbart och därom synes i princip inga delade meningar råda. Vad som däremot kan övervägas är vilka åtgärder som bör vidtagas för att initiera denna gren av den vetenskapliga forskningen. Regeringen är för sin del inte övertygad om att inrättande av en professur i kriminologi vid någon av de juridiska fakulteterna är det riktiga sättet att börja. Den kriminologiska forskningen skall ju undersöka brottsligheten som samhällsföreteelse och söka klarlägga dess sociala och individuella orsaker och i samband därmed belysa förutsättningarna och medlen för brottslighetens bekämpande. För en verkligt effektiv forskning på detta område krävs uppenbarligen inte bara juridisk utan också bl. a. psykiatrisk, sociologisk, psykologisk och statistisk sakkunskap. Något närmare forskningsprogram för den ifrågasatta professuren har icke presenterats i samband med de olika förslagen om dess inrättande. Det synes onekligen rationellare att först söka klarlägga på vilka vägar och med vilka metoder den kriminologiska forskningen bör arbeta och i vilken ordning de många problemen på detta vidsträckta område bör angripas. Ett klarläggande av dessa utgångspunkter torde leda till att de kriminologiska problemen måste tas upp till behandling på en betydligt bredare vetenskaplig front än vad en kriminologisk institution vid en juridisk fakultet kan representera.

Det förefaller därför som om den första åtgärden för att utveckla den kriminologiska forskningen borde vara att i de berörda forskningsrådets regi starta en forskargrupp, representerande de olika forskningsgrenar som nyss nämnts. Ett sådant tillvägagångssätt har med framgång använts vid många tillfällen, då det gällt att initiera forskning på nya forskningsfält.

I fråga om åtgärderna uttalade statsministern, att ansträngningarna, inom den ram som de ekonomiska resurserna medger, i första hand bör inriktas på följande områden: initierandet av ett forskningsprogram på bred front om kriminalitetens orsaker; en förstärkning av polisens resurser i brottsbekämpningen och en effektivisering av polisverksamheten; en fortsatt utbyggnad av anstaltsvården, framför allt för svårbehandlad ungdom; samt en förstärkning av resurserna för den öppna kriminalvården.

I interpellationssvaret uttalades i fråga om åtgärderna mot brott slutligen följande: Samhället måste med fasthet och bestämdhet hävda reglerna för den mänskliga samlevnaden. Ingripanden mot brottsligheten måste ske med snabbhet och effektivitet. Det strider inte alls mot den humanitära anda som bör prägla behandlingen av brottslingarna. Att konsekvent hävda respekten för lagen bör tvärtom vara ett verksamt stöd i strävandena att förhindra att människor sjunker allt djupare ned i kriminalitet och bristande social anpassning.

I ett cirkulär har *riksåklagarämbetet* uppmanat åklagarna att vid *åtalseftergiftsprövning* enligt 1944 års lag noga överväga, huruvida de åtgärder vederbörande barnavårdsnämnd förklarar sig ämna vidtaga kan anses vara tillräckliga för den unges tillrättaförande. Bakgrunden till cirkuläret är att riksåklagarämbetet, som gjort en sammanställning av uppgifter om beviljade åtalseftergifter 1957, observerat, att barnavårdsnämnderna i 55,5 % av åtalseftergiftsfallen icke vidtagit någon åtgärd mot den unge eller också endast tilldelat honom varning. I cirkuläret sägs härom:

Denna siffra kan vid första påseendet förefalla orimligt hög. Det bör emellertid uppmärksammas, att åtalseftergifterna i betydande utsträckning avse fall, där brottsligheten är ringa, t. ex. obetydliga snatferier. Den utredning som strafflagberedningen gjort angående åtalseftergifterna samt de uppgifter som föreligga om brottslighetens utveckling därefter gör det dock berättigat att utgå från att i de nämnda 55,5 % av åtalseftergiftsfallen även måste ingå åtskilliga fall av så allvarlig brottslighet att det icke varit befogat att stanna vid övervakning eller ingen åtgärd alls.

Det nu sagda bestyrkes av andra omständigheter. Av sammanställningen framgår nämligen vidare, att stora variationer föreligga mellan barnavårdsnämndernas åtgärder inom de olika länen och städerna — andelen fall med enbart varning eller ingen åtgärd varierar mellan 13 och 81 %. Till variationerna kan visserligen ha bidragit att brottslighetens art varit olika inom de olika länen och städerna, och den omständigheten att andelen fall med varning eller ingen åtgärd är stor i vissa distrikt kan i viss utsträckning bero på att i dessa distrikt åtal i allvarigare fall skett i större omfattning än på andra håll. Detta kan dock ej utgöra en tillräcklig förklaring.

Allt sammantaget torde de anförda siffrorna ge vid handen att på sina håll barnavårdsnämnderna icke vidtaga tillräckliga åtgärder.

Riksåklagarämbetet diskuterar frågan om skyddsuppfostran och placering i ungdomsvårdsskola samt anför vidare:

Ett omhändertagande för skyddsuppfostran kan icke alltid vara erforderligt, utan i åtskilliga åtalseftergiftsfall torde det vara till-

räckligt att övervakning ordnas över den unge, i mån av behov kompletterad med lämpliga föreskrifter. Om barnavårdsnämnden uppger att den själv avser att ställa den unge under tillsyn, kan det i regel ej finnas anledning för åklagaren att anställa åtal för att via villkorlig dom få till stånd övervakning; med hänsyn till kriminalvårdens bristande resurser kan det generellt ej göras gällande, att övervakning genom villkorlig dom är effektivare än tillsyn av barnavårdsnämnden. Beaktas bör dock att en villkorlig dom kan kombineras med föreskrift om skadeståndsbetalning; en sådan föreskrift kan ej meddelas i samband med tillsyn av barnavårdsnämnd. Har å andra sidan barnavårdsnämnden icke funnit påkallat med övervakning men finner åklagaren tillsyn nödvändig, torde anledning föreligga att anställa åtal för att erforderliga åtgärder skola komma till stånd. Härvid ifrågakommer framför allt övervakning med föreskrifter enligt lagen om villkorlig dom.

Samtidigt med detta cirkulär har *socialstyrelsen* i ett nummer av Råd och anvisningar i socialvårdsfrågor behandlat barnavårdsnämndernas befattning med unga lagöverträdare.

För att möta kraven på ökade platser inom anstaltsgruppen för unga (ungdomsfängelseelever och ungdomar som dömts till tidsbestämt straff) har de nya fångvårdsanstalterna vid Mariefred och Hällby överförts till denna anstaltsgrupp. Avsikten var ursprungligen att dessa anstalter skulle mottaga personer som dömts till förvaring eller internering i säkerhetsanstalt. Anstalterna, som skall kunna ta emot 90 intagna var, har nu börjat tagas i bruk. Hällby är avsedd för ungdomsfängelseklientel och Mariefredsanstalten för unga med tidsbestämt straff.

På uppdrag av inrikesdepartementet har jur. kand. *Gunnar Fredriksson* verkställt en kriminalstatistisk undersökning för att belysa *bilkriminalitetens* omfattning, utveckling och beskaffenhet. Den kriminalstatistiska undersökningen omfattar perioden 1950—1957. Endast biltillgrepp har varit föremål för studium, och endast fullbordade brott har medtagits. Av utredningen inhämtas bl. a. följande.

Antalet bilstöldar i hela landet uppgick till 37.483 för perioden 1950—57. Det genomsnittliga årliga antalet biltillgrepp för tiden 1952—57 utgjorde 75,2 per 100.000 invånare och 99,9 per 10.000 personbilar. Liksom brottsligheten i allmänhet är bilkriminaliteten främst en storstadsföreteelse. I förhållande till folkmängden tillgreps mer än sex gånger så många bilar i storstäderna, d. v. s. Stockholm, Göteborg och Malmö, som i det övriga landet. Även beträffande landet utom storstäderna föreligger en avgörande skillnad mellan stadsbebyggelse och annan bebyggelse.

Liksom kriminaliteten i allmänhet har även bilkriminaliteten visat en klart stigande tendens under 1950-talet. Antalet bilstöldar i hela landet utgjorde 2.018 år 1950 och 9.278 år 1957, en stegring med 359,8 % eller om hänsyn toges till folkkökningen med 337,2 %. Satt i relation till bilparken blir ökningen däremot endast 28,7 %. Bilstöl-

derna har fortsatt att öka under 1958. Under första halvåret 1958 var antalet bilstölder i hela landet 21,8 % större än samma tid 1957.

Av de under 1950—56 i landet utom storstäderna förövade bilstölderna klarades 62 % upp genom gärningsmännens upptäckt. För städerna var uppklaringsprocenten 57, för återstoden av landet utom storstäderna 72 %. Uppklaringsprocenten i Malmö var 43 för åren 1955 och 1956 sammantagna.

Av de åren 1950—56 stulna bilarna återfanns alla utom 16 stycken eller 0,2 %. (Uppgiften avser de medelstora städerna.) Av de åren 1954—57 i Stockholm tillgripna bilarna har 83 stycken eller 0,8 % icke kommit till rätta. För de i Stockholm år 1957 tillgripna motorcyklarna är procentsiffran icke återfunna fordon 24.

Av bilarna återfanns drygt hälften i samma stad där de tagits, beträffande Malmö 70 %. Över 90 % av de stulna bilarna påträffades inom fyra dygn. För Malmö var procentsiffran något lägre, 82 %.

Ungefär en femtedel av de tillgripna bilarna synes ha erhållit skador av varierande svårhetsgrad. Högst ett par procent torde dock ha blivit totalramponerade. Någon ökad skadefrekvens under senare år har icke förmärkts.

Om man såsom ett uttryck för åldersfördelningen använder antalet brott, förövade av personer i olika åldrar, är bilstölder vanligast i åldern 17—18 år men minskar sedan raskt. Bilstöld är en av de brottsformer, där delaktighet är vanligast. Mer än hälften av alla biltillgreppen har förövats av två eller flera personer. Tidigare kriminell belastning synes vara regel för biltjuvarna (mellan 70 och 80 %) och återfallsrisken förefaller också att vara betydande.

Carl Holmberg.